

BALÁZS SÁNDOR

Egy látomásba merült szobrász apológiája

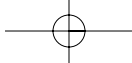
A mikor a Párizsban tartózkodó Bálint Endrét felkereste egy fiatal művészjelölt, és panaszkodott, hogy pénze elillant, anyagai fogytán, nincs mivel dolgoznia, a nemkülönbben szerény körülmények közt élő, szintén szűkölködő mester azt javasolta, hogy dolgozzon azzal, amije van, ami a keze ügyébe akad.

Hiszen az eszköztelenség sosem totális, a hiányok finesszel, ötlettel kompenzálhatók. (Sőt, talán fontos volna minden művészjelöltnek így kezdenie, ahogyan történt ez gyermekkorunkban: egy tárgy nemcsak egy tárgy volt, hanem számtalan eszközlehetőség, funkciója megsokszorozódott.) Alkotni pedig – ha már szükséges – szükséges az örökkévalóság jegyében, noha örökre úgysem lehet. A kiváló irodalomtörténész, Horváth János azt említi, hogy az adott korban született művet kor-szerűen kell értelmezni, s ezt Kassák Lajos azzal az igénnyel fejeli meg az alkotó szempontjából, hogy a korban kell alkotni. Ugyanis az ember számára beláthatatlan és kevésbé értelmezhető a fogalom: örökké. Az időtlen létezés. Tehát a kezdettől mindig, nyilván szóbotlás, hogy a végsőig, az idők végezetéig, de még azon is túl, mert az időben végtelenül.

Az örökkévalóság jegyében, de csak egy időre. Hiszen az örökidejűnek mondott művek is csak létrejöttüktől kezdve lépnek be az időbe, nincs múltjuk, csak részleges jövőjük, ha utókoruk arra érdemesíti őket. Az örökkévalóság jegyében, akár kevésbé nemes vagy elhasznált anyagokkal: alkotni a korban mint, Bogdándy Zoltán Szultán teszi.

Hogy mi mindenből készülhet műalkotás, táblakép, relief, szobor, dobozba zárt, síkszerűen ható plasztika vagy objekt! (A megnevezés esetleges, kevésbé fontos, mert csak a dolog formájára utal ott, ahol a művészi intenció az alappal, az emberi létezéssel folytat párbeszédet.) A nemesebb anyagokhoz való hozzáférés korlátozott volta néha kényszerhelyzeteket szül, hacsak nem tudatosan fordul valaki a szegények anyagaihoz. Egyre gazdagabb nyersanyagkészlet áll rendelkezésre az olyasfajta művészeknek, akik a funkciójukban megfáradt szerves és szervetlen, főként urbánus hulladékokat használják fel munkáik építőelemeként. Az arte povera művészeti irányzat az anyagi gazdagsággal, az iparodottsággal és felhalmozással szembeni reflexióként megjelent művekben jelzi: ez a fajta többé levés a kevesebb irányába hat, erkölcsi, etikai szegénységet hoz magával, fejtetőre állítja a világot.

Ahogyan – ellenirányban – Szultán is: visszaforgatja, művekké formálja anyagain. Számára mindaz, amit a fogyasztói társadalom kihány magából, potenciális munkaanyag. Belőlük épülnek szoborkatedrálisai, amelyek az emberi létezés pitvarán és az elmúlás küszöbén állnak.

Telekiben, Somogy megyében született Bogdándy Zoltán Szultán 1953-ban, éppen száz évvel Van Gogh születése után. „Ami közös bennünk, hogy ő sem tudta elviselni a művészeti iskolák kötöttségeit, nem végezte el őket, öntörvényű életük is hasonló. A különbség csak az, hogy ő megszállott festőzseni volt, én meg egy látomásokba merült szobrász vagyok” – jegyzi meg „öntörténetírásában”. A méléző, tétova, hasztalan elvesző délutánban, a Fialat Képzőművészek Stúdiójának műtermében, 1981-ben különös gondolat érte utol látomás képében: „...talált és készített tárgyakból táblaképeket, szobrokat fogok készíteni [...] látomásra kész lélek itatott át [...] Szinte vibráltam a kocsmák és a műterem között. Megjelent a látomás szellem formájában, és azt mondta: „Ha el akarod kerülni a művekben jelentkező, korunkban már nem létező összhangot, szerves anyagokat kell építened munkáidba. Preparált húst, mumifikált élőlényeket, csontot, belet... Ezek azok az anyagok, amelyek mulandó testünket is felépítik, és így kapcsolatot teremthetsz a létezővel.”

Szultánt egyedül a műtéyek minősítik, az élettények alig, hacsak nem a fenti idézetek „öntörténetírásából”. Mellékes érkezése, hogy autodidakta művész, mert professzionális szinten az; ahogyan a szakmai elismerés, a 2006-os Munkácsy-díj is érdektelen annak, akinek megrendelője nem annyira a közönség, mint a magában felismert szellemi létező. Az ő jóváhagyásával alkotja meg a képzőművészeti kategóriákon, műfajokon túlcsoorduló műveit: korának jelenvalóságának, utókorának. De talán ez is mellékes. Hiszen aki a korhadtt fát sem iktatja ki az objektok testéből – mit számol az az utókorral.

Felhasznált anyagai az utcán hevernek, témái nem, vagy ha mégis, Szultán fejében olyanná cizellálódnak, mint egy remekbe szabott ötvösmunka. Új összefüggésrendszerbe helyezi az innen-onnan begyűjtött szerves és szervetlen anyagokat: lepukkadt udvarok és sufnik rejtőző tárgyait, urbánus ipari hulladékokat, elektrotechnikai kutyüket, vágóhidakról és kutyaólak mellől begyűjtött csontokat, beleket, köveket és vasakat. Belőlük reliefek, szobrok, objektok, látomások és kivetítések épülnek. Szándékoltan nem esztétikusak. A szomorúsággal teli aggodalom bennük túl mélyre húzódott, néhol felcsillanó iróniája is fájdalmas. Ambivalens művek, amelyek úgy gyönyörködtetnek, hogy elriasztanak, félelmet keltenek – ugyanakkor katartikus utat nyitnak.

Szépségük nem közvetlenül látható, mert etikai. Dobozba zárja őket, limitálja kiterjedésüket, mintha ugyan lehetne postai küldemény az összhangtalan kor-nak, hogy fedelüket felpattintva korrespondenciájuk mi végre volta lássék: egyedül a halál demokratikus, és hiúság, hiúságok hiúsága és mulandóság, a romlandó mulandósága itt minden, ami nem szellemi.

Mint az *Időbalász* kalodába zárt figurája, Szultán e látomásba zárta magát. Fonala profán, de szentül hiteles szöveget sző. Szövi az időt, saját idejét. A fonala hosszát nem méricskéli, alkalmi elgyengülését is jól viseli, változó futását, minőségét és múlását művekben méri. Tartson hosszan fonala az időkádiban!

